

use terminology exceptionally clearly. The effectiveness of research increases if its design is clearly planned and systematic, and the method of conducting takes into account the psychophysical characteristics of individuals. In order to integrate Ukrainian special pedagogy into the global space, the prospects of further scientific research should be aimed at comparing approaches, requirements, methods, procedures and description of research in foreign and domestic practices.

Keywords: *scientific research activity; scientific research; special and inclusive education; children with special educational needs; specialty 016 Special education; special pedagogy.*

Стаття надійшла до редакції / Received 04.03.2024

Прийнята до друку / Accepted 08.04.2024

Унікальність тексту 96,8 % (Unicheck ID1016182660)

© Миронова Світлана Петрівна, 2024

DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2023-10-12>

УДК 316.776:81'233]:159.943.7-056.313-053.4

Тетяна Андріївна Саєнко

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-6886-4495>

аспірантка третього року навчання

спеціальності 016 Спеціальна освіта

кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології

Український державний університет імені Михайла Драгоманова

м. Київ, Україна

tetyanasenko@gmail.com

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА МЕТОДИКА ДІАГНОСТИКИ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ДАУНА

У науково-методичній статті представлено експериментальну методику комплексного психолого-педагогічного вивчення комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна. Охарактеризовано послідовну структуру діагностичного вивчення. Розкрито сутність кожного етапу психолого-педагогічної діагностики. Виділено критерії та показники сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей досліджуваної категорії. Виокремлено наявні методики діагностики, які застосовуються в адаптованому та модифікованому вигляді для вивчення стану сформованості окремих компонентів мовленнєвої системи й комунікативних навичок, а також запропоновано авторські завдання для вивчення комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей цієї нозологічної групи.

Ключові слова: *синдром Дауна, діти дошкільного віку, комунікативно-мовленнєві навички, інтелектуальні порушення, психолого-педагогічне вивчення.*

Вступ. Імплементация міжнародних стандартів в освітню політику нашої країни сприяла переорієнтуванню поглядів суспільства на місце осіб з особливими освітніми потребами в соціумі. Соціальна модель сприйняття осіб з особливими освітніми потребами змінює застарілу медичну модель, що передбачала сегрегацію. На сьогодні держава гарантує кожній дитині право на освіту незалежно від її особливостей чи досягнень. Зараз найважливішою цінністю є

особистість дитини й першочергове завдання – це забезпечення її соціалізації.

Досить поширеним серед генетичних аномалій є синдром Дауна. Згідно з даними, представленими Центром громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я, в Україні зареєстровано 5042 дитини з синдромом Дауна, що складає близько 11 % від всіх хромосомних аномалій.

Структура дефекту при синдромі Дауна містить поліморфні порушення розвитку, серед

яких порушень комунікативно-мовленнєвий розвиток. Як відомо, формування особистості дитини полягає через комунікативно-мовленнєву взаємодію з оточенням, що своєю чергою розширює можливості для пізнання навколишньої дійсності. Відтак, цей напрямок посідає одне із провідних місць в системі корекційно-розвиткової роботи з дітьми цієї нозологічної групи.

Моделювання програми корекції комунікативно-мовленнєвого розвитку знаходиться в прямій залежності від можливостей діагностувати актуальний стан розвитку кожної конкретної дитини. У вітчизняній психолого-педагогічній літературі немає єдиної методики діагностики стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна. Проте є методики психолого-педагогічного вивчення комунікативної сфери, особливостей мовленнєвого розвитку, навичок спілкування у дітей різних нозологічних груп. Вивчення цієї проблематики стало рушійною силою до розробки діагностичного інструментарію для дітей з цією генетичною аномалією шляхом модифікації та адаптації наявних методик.

Питанню особливостей психомоторного профілю дітей з цією генетичною аномалією присвячено багато наукових робіт у сфері спеціальної педагогіки та її галузі олігофренопедагогіки українських та закордонних науковців. Зокрема особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку, формування навичок спілкування, застосування корекційних методик з розвитку мовлення представлено в дослідженнях А. Савицького (2012; 2024). Особливості формування експресивного мовлення у дітей старшого дошкільного віку з синдромом Дауна в умовах інклюзивного навчання представлено в дослідженні З. Ленів, Т. Ярмач (2020). Науковці обґрунтували програму корекційно-розвиткового впливу у дітей зазначеної категорії й довели її ефективність. Н. Пахомова (2019), О. Сидоренко (2020) у своїх наукових роботах охарактеризували особливості домовленнєвого етапу розвитку мовлення у дітей з синдромом Дауна. Вчені дійшли висновку, що домовленнєвий етап у дітей цієї категорії має пролонговані терміни. Огляд сучасних корекційно-розвиткових методик, спрямованих на розвиток мовлення у дітей цієї

нозологічної групи, представлено в дослідженнях О. Казачінер, Ю. Бойчук (2022). О. Чекан, Є. Одашевська (2022) у своєму дослідженні актуалізували питання щодо ефективності застосування наочності під час корекційно-розвиткової роботи, спрямованої на розвиток мовлення у дітей з синдромом Дауна. Дослідники підтвердили тезу про те, що діти цієї категорії краще засвоюють інформацію, яка надходить через зоровий канал сприйняття. Зв'язок між вокальною стимуляцією з боку матері та виникненням наслідувальної стимуляції представлено в роботі Т. Fiani, S. M. Izquierdo, E. A. Jones (2021). Науковці підтверджують важливість застосування вокального компонента під час емоційного спілкування між матір'ю та немовлям із синдромом Дауна для розвитку домовленнєвих навичок. Негативний вплив особливостей просодії на формування комунікативних навичок у дітей з цією генетичною аномалією доведено в дослідженні M. Corrales-Astorgano, D. Escudero-Mancebo, C. González-Ferreras, V. Cardeñoso Payo, P. Martínez-Castilla (2021).

Дослідженню проблематики діагностичного вивчення стану сформованості мовленнєвих навичок у дітей різних нозологічних груп присвячено наукові роботи провідних українських вчених, а саме І. Брушневської (2020), К. Крутії (2005), А. Лук'яненко (2021), Н. Пахомової (2021), Ю. Рібцун (2020), Є. Соботович (2003), Л. Трофименко (2019), М. Шеремет (2015) та інших. Всі вони формують діагностичний інструментарій відповідно до вивчення стану сформованості немовленнєвих психічних процесів, сенсомоторних навичок, всіх ланок мовленнєвої системи (лексики, граматики, фонетики, фонематики, семантики, зв'язного мовлення) й різних форм висловлювання.

Діагностичний інструментарій задля вивчення комунікативних навичок (навичок спілкування) у дітей дошкільного віку представлено в дослідженнях Н. Бабіч (2014), О. Гнітій (2008), О. Гріньова (2015), О. Дєдова (2014), О. Денисенко (2012), Р. Павелків (2013), Н. Пахомової (2019), Л. Терещенко (2015).

Проте наявні наукові дослідження не вичерпують проблематику комплексного

психолого-педагогічного вивчення стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна, що є рушійною силою до подальшого наукового пошуку.

Метою статті є опис методики комплексного психолого-педагогічного вивчення стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна.

У процесі вивчення стану досліджуваної проблеми були використані такі **методи**: аналіз та синтез наукової літератури, систематизація та узагальнення відомостей спеціальної та психолого-педагогічної літератури з метою визначення діагностичних критеріїв та показників, методик психолого-педагогічної діагностики комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна.

Критерії та показники сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна. Розробка експериментальної методики діагностики стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна потребує урахування особливостей психомоторного розвитку дітей досліджуваної категорії.

Анатомо-фізіологічна будова органів артикуляції, надмірна рухливість суглобів, виражена м'язова гіпотонія, порушення інтелектуального розвитку у дітей з цією генетичною аномалією негативно позначаються на формуванні уявлень про навколишнє, встановленні міжособистісних контактів та засвоєнні навичок спілкування. Загальновідомо, що вивчаючи психомоторний розвиток у дітей, дослідник завжди порівнює отримані відомості з онтогенетичними показниками, тобто еталонами розвитку кожної функції або навички (Т. Саєнко, 2021). Відтак, визначення рівнів сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна полягає через збір відомостей під час психолого-педагогічного вивчення та їх зіставлення і порівняння з віковими критеріями у дітей з унормованим типом розвитку. Задля вирішення цього завдання нами було виділено критерії та

показники комунікативно-мовленнєвого розвитку з урахуванням унормованих показників та етапів його формування. Орієнтиром оцінювання комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна стала психологічна характеристика унормованих показників комунікативно-мовленнєвого розвитку Т. Піроженко, періодизація мовленнєвого розвитку у дітей з нормотиповим онтогенезом Є. Соботович.

Критеріями та показниками сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна нами було визначено такі:

1. Поведінковий критерій. Показники: спрямування уваги на комунікативного партнера; використання невербальних засобів спілкування; уміння налагоджувати міжособистісні контакти, ініціативність; володіння елементарними правилами, що регулюють відносини людей.

2. Когнітивно-лінгвістичний критерій. Показники: сформованість сенсомоторної сфери (артикуляційний праксис, мовленнєве дихання); розуміння зверненого мовлення; обсяг лексичного запасу; граматична правильність мовлення; фонетична правильність мовлення; засвоєння різних форм висловлювання.

3. Соціально-емоційний критерій. Показники: потреба у міжособистісному спілкуванні, взаємодія у різних видах діяльності; широта та дієвість мотивів спілкування; орієнтування у стані іншої людини (здатність до співчуття, співпереживання, допомоги).

Етапи вивчення комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна:

Перший етап. Аналіз змісту медичної та психолого-педагогічної документації. З метою збору анамнестичних даних, вивчення особливостей індивідуального розвитку кожної дитини, виявлення наявності супутніх порушень розвитку здійснюється аналіз висновків інклюзивно-ресурсних центрів, мовленнєвих карт та психолого-педагогічних характеристик дітей досліджуваної групи. За результатами аналітичного вивчення складаються протоколи, що містять орієнтовані показники індивідуального комунікативно-мовленнєвого розвитку кожної

окремої дитини відповідно до визначених вище критеріїв.

Другий етап. Інтерв'ювання й анкетування батьків та корекційних педагогів щодо особливостей комунікативно-мовленнєвого розвитку дітей з цим генетичним порушенням. З цією метою застосовано узагальнений опитувальник, складений на основі наступного інструментарію: модифікована Карта оцінки стану здоров'я та розвитку дитини із синдромом Дауна (Благодійний фонд «Інститут раннього втручання»); адаптований опитувальник для батьків і педагогів «Стан сформованості навичок спілкування» (М. Пітерсон, програма «Маленькі сходинки»); модифікована карта оцінки комунікативних та мовленнєвих здібностей дітей (Благодійний фонд «Інститут раннього втручання»); модифікована методика тест «Ставлення дитини до чужого дорослого» (О. Дєдов); адаптована карта спостереження за довільним спілкуванням дитини (О. Денисенко); методика «Контактні відносини» (О. Гнітій, І. Макаренко, Л. Федорович); Профіль соціального розвитку дитини (О. Дєдов). Узагальнений опитувальник складається з блоків питань: особливості раннього психомоторного розвитку дитини; мовленнєве спілкування; соціальна взаємодія; культура спілкування; ігрова діяльність; взаємодія з однолітками; взаємодія з дорослими; розуміння стану іншої людини.

Третій етап. Опосередковане спостереження за самостійною діяльністю дітей досліджуваної групи в природних умовах. Таке спостереження надає змогу здійснити додатковий аналіз й виявити особливості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна. Отримані відомості уточнюють інформацію, надану батьками дітей та корекційними педагогами. Задля отримання об'єктивних даних опрацьовуються відеоматеріали зі змістом самостійної ігрової діяльності, режимними моментами, взаємодією з однолітками на ігровому майданчику. Відеоматеріали фіксуються батьками дітей протягом одного тижня. Для фіксації даних щодо актуального стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок використовується узагальнений опитувальник, який було

запропоновано батьками дітей та корекційним педагогам на першому етапі дослідження.

Четвертий етап. Тестування дітей дошкільного віку з синдромом Дауна в спеціально створених умовах. Під спеціальними умовами ми розуміємо комплекс заходів, що забезпечують оптимальні умови для проведення діагностичного дослідження. Мета четвертого етапу полягає у виявленні стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок з використанням системи психолого-педагогічних завдань. Досягнення мети здійснюється із застосуванням наступного діагностичного інструментарію: карта оцінки комунікативно-мовленнєвого розвитку; діагностична методика «Розуміння дитиною стану однолітка» Н. Веракса; діагностична методика «Маски» (Л. Савва).

Тестування стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок здійснювалося відповідно до трьох критеріальних блоків, кожен з яких відповідає критерію комунікативно-мовленнєвого розвитку, а саме: поведінковий, когнітивно-лінгвістичний, соціально-емоційний.

Обстеження поведінкової складової відбувалося в процесі спостереження за поведінкою дітей в процесі взаємодії з дорослим, а також за допомогою спеціально розроблених завдань «У гостях у Марічки», «Допоможи бабусі приготувати обід», «Сюжетні картинки». Особлива увага приділяється: спрямуванню уваги дитини на дорослого, час утримання уваги, якість взаємодії; зацікавленість в спільній діяльності; використання побутових жестів для спілкування; наявність мовленнєвого контакту; здатність вступати в діалог; використання елементарних жестів, слів у процесі взаємодії з дорослим, що регулюють відносини людей (привітання/прощання, згоди/незгоди, вираження подяки/прохання тощо).

Оцінка стану сформованості когнітивно-лінгвістичної складової полягає через вивчення сенсомоторної сфери (орального праксису, мовленнєвого дихання), стану сформованості розуміння мовлення, лексико-граматичного ладу, звукоскладової структури слова, стану сформованості різних форм висловлювання.

Відтак, дослідження стану сенсомоторної сфери здійснюється через застосування

артикуляційних проб («Віконце», «Млинець», «Годинник», «Голочка», «Сопілочка», «Гойдалки», «Парканчик») та завдань на визначення сили, тривалості та цілеспрямованості видихуваного струменя повітря («Метелики», «Повітряний футбол», «Надуй велику кульку», «Вітрячок»).

Дослідження стану сформованості зверненого мовлення здійснюється з використанням відповідного обладнання (іграшки, сюжетні картинки, предмети побуту), через виконання доручень, а також спеціальних завдань в штучно створених умовах («Дай мамі м'ячик», «Поклади ляльку спати», «Полий квітку», «Нагодуй тварин», «Хто що робить», «Кулька для ведмедика»).

Вивчення лексики-граматичного ладу мовлення полягає через виконання дитиною спеціально розроблених завдань в штучно створених умовах («Назви фігурку», «Який, яка, яке?», «Допоможи зайчику розібрати урожай», «Що робить?», «Родина в магазині», «На фермі», «Схованки», «Заняття дітей»).

Вивчення стану сформованості різних форм висловлювання здійснюється за допомогою завдань «Сюжетні картинки», «На прогулянці». Оцінюється вміння дитини будувати речення, поширювати їх, зв'язно висловлювати думку.

Оцінка стану сформованості звуко-складової структури слова здійснюється паралельно з дослідженням лексики-граматичної сторони мовлення та стану сформованості різних форм висловлювання. Під час виконання завдань із зазначених напрямів особлива увага приділялася звуконаповненості й складонаповненості слів, чіткості звуковимови.

Дослідження стану сформованості соціально-емоційної складової полягає через виявлення потреби дитини у міжособистісному спілкуванні, взаємодії з іншими людьми, здатності до співчуття та допомоги, орієнтуванні у стані іншої людини. З цією метою застосовується адаптована методика Л. Савви «Маски», адаптована діагностична методика Н. Веракса «Розуміння дитиною стану однолітка», завдання «Добре – погано».

Рівні сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок дітей дошкільного віку із синдромом Дауна. Відповідно до визначених

критеріїв і показників, способів виконання завдань дітьми, стан сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок визначається відповідно до одного з чотирьох рівнів, розглянемо їхню характеристику.

Низький рівень сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок: несформованість мовленнєвих засобів спілкування; дитина малоактивна, мало зацікавлена в спільній діяльності з однолітками і дорослим; під час режимних моментів, самостійної ігрової діяльності користується немовленнєвими засобами спілкування (побутові жести, міміка); дитина дотримується елементарних правил, які регулюють відносини людей на рівні жестів: привітання/прощання, згоди/незгоди; швидко втрачає інтерес до запропонованих завдань або взагалі відмовляється виконувати їх; нульовий рівень розуміння зверненого мовлення, пасивний словник різко обмежений побутовою тематикою; в експресивному мовленні наявні звукокомплекси, вокалізації, аморфні слова, звуконаслідування; спостерігаються грубі порушення звуко-складової структури слова; граматичний лад мовлення не сформовано.

Середній рівень сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок: дитина зацікавлена у взаємодії з дорослим й однолітками; під час режимних моментів дитина звертається по допомогу до дорослого, використовуючи доступні засоби спілкування; прагне брати участь в іграх з однолітками, проте розуміння правил гри обмежене; виявляє інтерес до запропонованих завдань, проте їх виконання недоступне навіть після багатьох показів способів дій; розуміння мовлення ситуативне, пасивний словник збіднений, його актуалізація ускладнена; в експресивному мовленні наявні окремі слова, які дитина активно підкріплює побутовими жестами та міміко-інтонаційними засобами спілкування; дотримується елементарних правил, що регулюють відносини людей на рівні окремих слів; наявні виражені фонетичні порушення (найпоширеніше – викривлення), зберігаються грубі порушення складової структури слова.

Достатній рівень сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок: дитина

активна, ініціативна, зацікавлена у спільній діяльності з дорослим; прагне до активної участі в спільних іграх з однолітками, проте не завжди дотримується правил гри; дотримується елементарних правил, які регулюють відносини людей на рівні привітання/прощання, слів подяки, співчуття (яскраво підкріплює фрази жестами та міміко-інтонаційними засобами спілкування); запропоновані завдання виконує в повному обсязі, проте потребує допомоги з боку дорослого (показ способу дій, спонукальні запитання), проте не переносить способи дій на аналогічні завдання; розуміє мовлення поза безпосередньою ситуацією, пасивний словник значно переважає над активним словником; в експресивному мовленні дитина користується нерозгорнутою фразою (переважно іменники з дієсловами, іноді застосовує прикметники); спостерігаються невиражені порушення складової структури слова; наявні фонетичні порушення у вигляді спотворень вимови звуків середнього та пізнього онтогенезу.

Високий рівень сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок: дитина активна, ініціативна, швидко встановлює контакт з дорослим і однолітками; прагне до спільної гри, часто стає її ініціатором; дотримується елементарних правил, які регулюють відносини людей на рівні співчуття, прощання/привітання, слів подяки, розуміння добра і зла (яскраво підкріплює фрази жестами та міміко-інтонаційними засобами спілкування); до запропонованих завдань приступає з цікавістю, виконує в повному обсязі, самостійно, проте іноді потребує незначної допомоги з боку дорослого, способи дій частково переносить на аналогічні завдання (ця особливість обумовлена порушеннями інтелектуального розвитку); добре розуміє звернене мовлення; користується

розгорнутим фразовим мовленням, проте експресивний словник збіднений (пасивний переважає над активним); наявні незначні порушення звуко-складової структури слова (обумовлені особливостями анатомічної будови артикуляційного апарату).

Висновки. Психолого-педагогічне вивчення стану сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна здійснюється відповідно до соціально-емоційної, поведінкової та когнітивно-лінгвістичної складових комунікативно-мовленнєвого розвитку з урахуванням структури дефекту.

Методика діагностики містить послідовні чотири етапи дослідження: (1) аналіз змісту медичної та психолого-педагогічної документації; (2) анкетування та інтерв'ювання батьків і корекційних педагогів; (3) опосередковане (приховане) спостереження за самостійною поведінкою дітей з цією генетичною аномалією; (4) тестування в штучно створених умовах.

Стан сформованості комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей досліджуваної групи визначається відповідно до одного з чотирьох рівнів (низький, середній, достатній, високий), відповідно до наявності в мовленні різних форм висловлювання, розуміння зверненого мовлення, обсягу пасивного та активного словника, вміння встановлювати міжособистісні контакти та підтримувати їх, застосування доступних навичок спілкування задля регуляції відносин з іншими людьми, вміння розрізняти емоційні стани співрозмовника.

Подальше дослідження полягає в розробці програми формування комунікативно-мовленнєвих навичок у дітей дошкільного віку з синдромом Дауна та її апробації.

Література

- Бабіч Н. М. Методика дослідження сформованості комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з порушеннями зору та інтелекту. *Освіта осіб з особливими потребами : шляхи розбудови*. Випуск 6. Київ, 2014. С. 25–29.
- Брушневська І. М., Рібцун Ю. В. Комунікативний компонент мовленнєвої діяльності у дітей: діагностичний комплекс : навч.-метод. посіб. для роботи з дітьми із порушеннями мовлення. Запоріжжя : ТОВ "ЛІПС" ЛТД, 2020. 124 с.
- Гнітій О. В., Макаренко І. В., Федорович Л. О. Психолого-педагогічна діагностика дітей раннього дошкільного віку. Кременчук : Християнська Зоря, 2008. 217 с.

- Грінцова О. М., Терещенко Л. А. Дитяча психодіагностика : навчально-методичний посібник. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. 227 с.
- Дєдов О. Діагностика готовності дітей до школи. Хотин, 2014. 194 с.
- Денисенко О. І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку : методичний посібник. Черкаси : ЧОПОПП, 2012. 32 с.
- Ленів З., Ярмач Т. Розвиток мовлення старших дошкільників із синдромом Дауна в умовах інклюзивної групи закладу дошкільної освіти. Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 11th International scientific and practical conference. Publishing House «ACCENT». Sofia, Bulgaria. 2020. С. 247–256.
- Казачінер О., Бойчук Ю. Ефективні методики розвитку мовлення дітей із синдромом Дауна. *Psychology Travelogs (1)*. Хмельницький, 2022. С. 197–211.
- Крутий К.Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Навчальний посібник. Запоріжжя : ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2005. 208с.
- Логопедія : підручник / За ред. М.К. Шеремет. / Вид. 3-тє, перер. Та доповн. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 776 с.
- Павелків Р.В. Психодіагностичний інструментарій в умовах дошкільного закладу [текст] : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 296 с.
- Пахомова Н. Г. Методичні основи формування невербальної комунікації у дітей дошкільного віку із синдромом Дауна. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. Суми, 2019. С. 91–94.
- Пахомова Н. Г., Лук'яненко А. В. Комплексний підхід до діагностики мовленнєвих порушень органічного генезу. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.].* Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 2(5). С. 112–121 DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-12>
- Соботович Є. Ф. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах. Нормативні показники мовленнєвого розвитку (у його граматичній ланці) дитини дошкільного віку. *Дефектологія*. Випуск 2. Київ, 2003. С. 2-11.
- Савицький А. М. Особливості раннього розвитку дітей з синдромом Дауна. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія соціально-педагогічна. № 20*. Кам'янець-Подільський, 2012. С. 178–185.
- Саєнко Т. А. Особливості організації корекційно-розвиткового процесу для дітей з синдромом Дауна на різних вікових етапах їхнього розвитку. *Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.].* Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 2(5). С. 152–160. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-16>
- Сидоренко О. Особливості формування мовлення у дітей раннього віку з синдромом Дауна. *Актуальні питання інклюзивної та корекційної освіти : збірник наукових праць*. Харків, 2020. С. 311-315.
- Трофименко Л.І. Діагностика особливостей лексичної компетенції у дітей із тяжкими порушеннями мовлення. *Вісник науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки*. Випуск 5. Умань, 2019. С. 175-182.
- Чекан О., Одашевська Є. Використання наочності для розвитку мовлення дітей із синдромом Дауна. *Матеріали VII Всеукраїнської науковопрактичної онлайн-конференції з міжнародною участю 10-11 листопада 2022 р.* Умань : ВПЦ «Візаві», 2022. С. 163-166.
- Corrales-Astorgano M., Escudero-Mancebo D., González-Ferreras C., Cardeñoso Payo V., Martínez-Castilla P. Analysis of atypical prosodic patterns in the speech of people with Down syndrome. *Biomedical Signal Processing and Control*. Volume 69, August 2021.

Fiani T., Izquierdo S.M., Jones E.A. Effects of mother's imitation on speech sounds in infants with Down syndrome. *Research in Developmental Disabilities*. Volume 119, December 2021.

References

- Babych, N. M. (2014) Methodology for researching the development of communicative abilities in preschool children with visual and mental disabilities. *Education of persons with special needs: ways of development*. Issue 6. 25–29 (ukr).
- Brushnevskaya, I. M. & Ribtsun, Yu. V. (2020). Communicative component of speech activity in children: diagnostic complex: teaching method. manual for working with children with speech disorders : LLC «LIPS» LTD (ukr).
- Chekan, O. & Odashevska, Ye. (2022). The use of visualization for the development of speech in children with Down syndrome. Materials of the VII All-Ukrainian scientific-practical online conference with international participation, November 10–11, 2022. Uman : Vizavi Publishing. 163–166 (ukr).
- Corrales-Astorgano, M., Escudero-Mancebo, D., González-Ferreras, C., Cardeñoso Payo, V. & Martínez-Castilla, P. (2021). Analysis of atypical prosodic patterns in the speech of people with Down syndrome. *Biomedical Signal Processing and Control*. Volume 69 (eng).
- Denysenko, O. I. (2012). Development of communication skills in preschool children: methodological guide : CHOIPOP (ukr).
- Diedov, O. (2014). Diagnostics of children's readiness for school. Khotyn (ukr).
- Fiani T., Izquierdo S.M. & Jones E.A. (2021). Effects of mother's imitation on speech sounds in infants with Down syndrome. *Research in Developmental Disabilities*. Volume 119 (eng).
- Hnitiy, O. V., Makarenko, I. V., Fedorovych, L. O. (2008). Psychological and pedagogical diagnosis of children of early preschool age : Khrystyianska Zoria Publishing (ukr).
- Hrinova, O. M. & Tereshchenko, L. A. (2015). Children's psychodiagnosis: educational and methodological manual. Vinnytsia : Nilan-LTD (ukr).
- Kazachiner, O., Boichuk, Yu. (2022). Effective methods of speech development of children with Down syndrome. *Psychology Travelogs* (1). Khmelnytskyi 197–211 (ukr).
- Krutii, K. L. (2005). Diagnostics of speech development of preschool children. Tutorial : LLC «LIPS» LTD. 208 (ukr).
- Leniv, Z. & Yarmak, T. (2020). Speech development of older preschoolers with Down syndrome in the conditions of an inclusive group of a preschool education institution. *Topical Issues of the Development of Modern Science*. Abstracts of the 11th International scientific and practical conference. Publishing House «ACCENT», Bulgaria. 247–256 (ukr).
- Pakhomova, N. H. & Lukianenko, A. V. (2021). A comprehensive approach to the diagnosis of speech disorders of organic origin. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal* / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education—Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 2(5) 112–121 <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-12> (ukr).
- Pakhomova, N. H. (2019). Methodological foundations of non-verbal communication formation in preschool children with Down syndrome. *Topical Problems of Speech Therapy and Rehabilitation*. Sumy. 91–94 (ukr).
- Pavelkiv, R. V. (2013). Psychodiagnostic toolkit in the conditions of a preschool institution : manual : Educational Literature Center (ukr).
- Saienko, T. A. (2021). Peculiarities of organizing remedial and developmental process for children with down syndrome at different age stages of their development. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal* / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia : Publishing house of the Municipal Institution of Higher

- Education –Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 2(5). 152–160. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-5-16> (ukr).
- Savytskyi, A. M. (2012). Peculiarities of early development of children with Down syndrome. *Collection of Scientific Works of Kamianets-Podilskyi State University: Social and Pedagogical Series*. Iss. 20. 178–185 (ukr).
- Sheremet, M. K. (Ed.) (2015). *Speech therapy: a textbook* : Slovo Publishing House (ukr).
- Sobotovych, Ye. F. (2003). Criteria for evaluating a child's speech development (in its lexical chain) at different age stages. Normative indicators of speech development (in its grammatical link) of a child of preschool age. *Defectology*. Issue 2. Kyiv. 2–11 (ukr).
- Sydorenko, O. (2020). Peculiarities of speech formation in young children with Down syndrome. *Current Issues of Inclusive and Correctional Education: a collection of scientific works*. Kharkiv. 311–315 (ukr).
- Trofymenko, L. I. (2019). Diagnosis of features of lexical competence in children with severe speech disorders. *Bulletin of the Research Laboratory of Inclusive Pedagogy*. Issue 5. Uman. 175–182 (ukr).

EXPERIMENTAL DIAGNOSTICS OF COMMUNICATION AND SPEECH SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN WITH DOWN SYNDROME

Tetiana Saienko, postgraduate student of the third year of specialty 016 Special Education, Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine, e-mail: tetyanasaenko@gmail.com

The article scientifically substantiates and characterizes the experimental method of psychological-pedagogical study of communication and speech skills in preschool children with Down syndrome. The criteria and indicators of the formation of communication and speech skills in the children of the research group were determined. It was determined that normative indicators of communicative and speech development are the standard for comparing information obtained in the process of diagnostic research. It was established that in the modern scientific publications of Ukraine there are no generalized methods of diagnosing communication and speech abilities in children with Down syndrome. The existing methods of diagnosis are singled out, which are used in an adapted and modified form to study the state of formation of individual components of the speech system and communication skills. The diagnostic methodology includes successive stages of research: analysis of the content of medical and psychological-pedagogical documentation; questionnaires and surveys of parents and correctional teachers; indirect (hidden) observation of independent behavior of children with this genetic anomaly; testing in artificially created conditions. The structure of a complex diagnostic study of the state of formation of communication and speech skills in children with this genetic anomaly is characterized. The elements of each component of communicative and speech development are singled out, according to which the psychological and pedagogical study is carried out. Special diagnostic tasks are proposed for studying the state of formation of the cognitive-linguistic component of communicative-speech development. A general level base is proposed, which subordinates the level of formation of communication and speech skills in preschool children with Down syndrome (low, medium, sufficient, high). It was established that each level depends on the presence of different forms of speech, understanding of spoken speech, the volume of passive and active vocabulary, the ability to establish interpersonal contacts and maintain them, the use of existing communication skills to regulate relations with other people, the ability to distinguish the emotional states of the interlocutor.

Key words: Down's syndrome, children of preschool age, communication and speech skills, intellectual disabilities, psychological and pedagogical study.

Стаття надійшла до редакції / Received 04.03.2024
Прийнята до друку / Accepted 08.04.2024
Унікальність тексту 91,6 % (Unicheck ID1016381265)
© Сасенко Тетяна Андріївна, 2024